

- ¹³ Česká tisková kancelář, 23. 9. 2009.
- ¹⁴ *Guardian*, 4. 10. 2009.
- ¹⁵ *The Times*, 5. 10. 2009.
- ¹⁶ Podle zdrojů Ministerstva průmyslu a obchodu a Českého statistického úřadu. On-line: (www.businessinfo.cz/cz/sti/velka-britanie-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr/7/1000687/).
- ¹⁷ On-line: (www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/pzi/pzi_2009_toky/download/PZI_2009_c.xls).
- ¹⁸ Srv. *Guardian*, 27. 3. 2009. On-line: (www.guardian.co.uk/music/2009/mar/27/bohuslav-mar-tinu-czech-composer).
- ¹⁹ Kučera, Jan. P.: *Sen o věčném návratu*. Reflex, 3. 9. 2009.
- ²⁰ Podle korespondence s Českým centrem v Londýně, 5. 11. 2009.
- ²¹ Česká tisková kancelář, 24. 4. 2009.
- ²² Tomalová, Eliška: *Jak budou probíhat předsednictví? Francie, Česká republika a Švédsko v čele Evropské unie*. Policy paper. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, prosinec 2007. On-line: (www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2007/etomalova2007predsednictvi.pdf).
- ²³ ČT 24, 19. 6. 2009.
- ²⁴ Text Akčního plánu není veřejným dokumentem.
- ²⁵ Viz např. projekt ELI (*Extreme Light Infrastructure*), který má v oblasti výzkumu zaujímat významné místo ve spolupráci mezi ČR a Francií. On-line: (www.mzv.cz/paris/cz/aktualni_informace/ceska_cast_projektu_eli_extreme_light.html).
- ²⁶ Podle www.france.cz.
- ²⁷ Text Memoranda on-line: (www.france.cz/IMG/pdf_OIF-Memorandum_version_CZ_signee_28.04.2006.pdf).
- ²⁸ *Le Figaro*, 8. 1. 2009.
- ²⁹ Tamtéž.
- ³⁰ Velvyslanectví České republiky ve Švédsku. On-line: (www.mzv.cz/stockholm/en/political_section/bilateral_relations_2006_2000/index.htm).
- ³¹ iDnes.cz, 5. 10. 2005. On-line: (kultura.idnes.cz/literatura.asp?c=A051005_155343_show_aktual_kot).
- ³² Braun, Mats: *Předsednictví za ekonomické recese*. Mezinárodní politika, 7/2009.
- ³³ On-line: (www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/analyza/vychodni-partnerstvi-v-kontextu-evropske-politiky-sousedstvi-a-agendy-visegradske-skupiny-007019).
- ³⁴ Evropská komise. On-line: (europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/1891&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en).
- ³⁵ IHNed.cz, 15. 7. 2009. On-line: (zahranicni.ihned.cz/c1-37791580-svedsko-jako-predsednicka-zeme-eu-souhlasi-s-vizy-pro-kanadu).
- ³⁶ Podle zdrojů Ministerstva průmyslu a obchodu ČR a Českého statistického úřadu. On-line: (www.businessinfo.cz/cz/sti/svedsko-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr/7/1000810/).
- ³⁷ Velvyslanectví Švédska v ČR. Online: (www.swedenabroad.com/Page___18396.aspx).
- ³⁸ Česká tisková kancelář, 8. 3. 2009.
- ³⁹ Velvyslanectví Švédska v ČR. On-line: op. cit.
- ⁴⁰ Česká tisková kancelář, 15. 6. 2009.
- ⁴¹ Velvyslanectví Švédska v ČR. On-line: op. cit.
- ⁴² Česká tisková kancelář, 16. 6. 2009.
- ⁴³ České centrum Stockholm. On-line: (www.czechcentres.cz/stockholm/novinky.asp).
- ⁴⁴ České noviny, 11. 10. 2009. On-line: (www.ceskenoviny.cz/tema/zpravy/reinfeldt-odmitl-ze-by-telefonat-s-klaudem-byl-duverny/402136&id_seznam=15200).

Kapitola 9

Rusko v české zahraniční politice

Petra Kuchyňková

RUSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Reflexe česko-ruských vztahů v zahraniční politice ČR i v mediálním diskurzu byla v první polovině roku 2009 ovlivněna českým předsednictvím v Radě EU, kdy ČR ne-representovala pouze sebe jako suverénní stát, ale diplomaticky vystupovala též jako reprezentant společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU. Mimo dimenzi českého předsednictví EU byly bilaterální česko-ruské vztahy v roce 2009 bohaté i na další události. V prvních měsících roku 2009 ještě rezonovalo téma protiraketové obrany a postoje Ruska k loňskému podpisu smlouvy SOFA. Nejzávažnější událost bilaterálních politických a diplomatických vztahů v druhé polovině roku 2009 ovšem představovalo vzájemné vyhoštění diplomatických zástupců, k němuž došlo v srpnu 2009.

V následujícím textu bude nejprve reflektována role Ruska, rusko-českých vztahů a témat vztahujících se k této problematice v rámci české politické debaty, následuje přiblížení nejdůležitějších událostí politicko-bezpečnostní dimenze vzájemných vztahů a vybraných problémů ekonomické dimenze (vývoj obchodních a investičních vztahů, energetika). Další dvě části jsou věnovány analýze charakteru a role klíčových aktérů a konečně i reflexe tématu ve veřejném a především mediálním prostoru.

Skutečnost, že Rusko a rusko-české vztahy představují kontroverzní téma české politické debaty, byla patrná již v roce 2008 a souvisela především s tématem ruského postoje k projektu radarové základny. V průběhu roku 2009 nastal tematický posun, politicko-bezpečnostní tematiku v příslušném diskurzu postupně vytěsnila především energetická bezpečnost a politizace či přímo zdůrazňování bezpečnostního rozměru u tématu rostoucího zájmu ruských investorů o českou ekonomiku. V české politické debatě lze z dlouhodobého hlediska identifikovat dva stěžejní proudy: Jeden je charakteristický ostrážitým přístupem k současnému Rusku a poukazem na přetrvávající hrozby z jeho strany. Reprezentanti tohoto směru často spojují tento postoj s podporou orientace ČR na evropské a euroatlantické integrační struktury, mimo dosah rus-

kého, především politického vlivu. Druhý směr naopak odmítá apriorní a krátkozraké spojování současného Ruska s hrozbami, které z historického, ideologického i geopolitického hlediska patří do minulosti, a poukazuje na perspektivy (především ekonomické) spolupráce s Ruskem současným, které nelze ztotožňovat se SSSR. U obou hlavních směrů lze samozřejmě identifikovat řadu dílčích názorových modifikací. Stejně tak lze sledovat vývoj konkrétních témat ve vztahu k Rusku coby součástí české politické debaty.

K reprezentantům prvního směru je možné řadit některé představitele Topolánkovy vlády, i premiéra samého. Topolánkova vláda byla nezdárně zpodobňována jako proamerická, a proto i antiruská. Ještě za Topolánkovy vlády bylo také rozhodnuto o vyhoštění dvou ruských diplomatů v souvislosti s jejich zájmem o informace týkající se energetické oblasti, i když toto rozhodnutí vykonala až následující vláda Fischerova, která přitom vůči Rusku uplatňovala opatrnější rétoriku.

V roce 2009 projevil své názory i některé již bývalé vlivné osobnosti, hlásící se k varovnému diskurzu ve vztahu k Rusku, a to nejen z hlediska ČR, ale i celého středoevropského prostoru. Bývalý prezident Havel např. vyjadřoval ve vztahu k rozhodnutí americké administrativy zrušit projekt protiraketové obrany zklamání. Kauzu radar chápal jako problém, který odhaloval, do jaké míry je česká strana ochotna ukázat strach tváří v tvář deklarovaným hrozbám ruské strany. Havel byl také jedním ze signatářů otevřeného dopisu, adresovaného v červenci 2009 americkému prezidentu Obamovi, v němž varoval před americkou tendencí opouštět své zájmy ve střední a východní Evropě, což může nahrávat právě Rusku.¹ Je příznačné, že za ČR tento dopis podepsali Alexandr Vondra či Karel Schwarzenberg.

Reprezentantem druhého směru je naopak prezident Klaus. Z pozic blízkých realismu většinou odmítá jako hrozbu ruskou politiku obhajoby národního zájmu, a to někdy i v kontroverzních souvislostech (jako byla rusko-gruzínská válka v srpnu 2008). Zdůrazňuje též perspektivu oboustranně výhodných ekonomických vztahů a odmítá politizaci tohoto tématu. Klaus tento svůj postoj dal najevo při četných příležitostech, k nimž patřilo např. odmítnutí interpretace lednového rusko-ukrajinského sporu o plyn jako demonstrace síly a naopak upřednostnění interpretace celé události coby primárně obchodního sporu, který je navíc bilaterálním sporem dvou zemí, nikoli problémem Evropy.² V médiích se prezident Klaus několikrát snažil obhajovat názor, že Rusko je standardní a silný aktér světového dění.³

Důraz na zkvalitnění vztahů mezi ČR a Ruskem a odmítání Ruska jako hrozby dlouhodobě deklarují i představitelé levé části českého politického spektra. V případě KSČM lze tuto pozici spojit s viděním Ruska jako protiváhy vůči politice USA a Západu. V případě ČSSD vystupoval do popředí nesouhlasný postoj s projektem vybudování radarové základny, představitelé této strany poukazovali i na možnost dlouhodobého poškození ekonomicky perspektivních vztahů s Ruskem. Varování před demonizací Ruska deklaruje např. místopředseda ČSSD L. Zaorálek, jenž v létě 2009 kritizoval v tomto smyslu dopis středoevropských politiků prezidentu Obamovi.⁴ Podobný názor vyjadřoval i předseda ČSSD J. Paroubek, který zase kriticky komentoval tendence představitelů nových členských států EU vracet do vztahů s Ruskem konfrontační tón, a poukazoval na to, že Rusko je a v budoucnosti zůstane strategickým

partnerem USA, EU i NATO.⁵ Bezpečnostní rozměr ruských zájmů v české ekonomice představitelé levice většinou odmítají.⁶

Téma radarové základny, postoje Ruska a bezpečnostní dimenze vzájemných vztahů v české politické debatě značně oslabil verdikt Ústavního soudu ČR o odložení konání voleb a pochopitelně i rozhodnutí Obamovy administrativy upustit od projektu. Další témata již neměla tolik konfrontační náboj, i když na nich představitelé různých politických proudů demonstrovali polaritu svých postojů k pozici Ruska v české zahraniční politice (např. téma vyhoštění ruských diplomatů, které bývalý ministr zahraničních věcí Schwarzenberg označil za nevyhnutelné, stínový ministr vnitra za ČSSD F. Bublan naproti tomu poukazoval na záměrnou politizaci tohoto tématu a řízený únik této informace).⁷ Význam má v této souvislosti i fakt, že Fischerova úřednická vláda v otázkách česko-ruských vztahů vystupovala vstřícněji než předchozí Topolánkův kabinet. Její ministr zahraničních věcí Jan Kohout neskrýval zájem na budování bilaterálních vztahů na konsenzuálních otázkách, navzdory přítomnosti sporných témat.⁸

RUSKÁ DIMENZE ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

V první polovině roku 2009 se hlavní agenda česko-ruských vztahů prolínala s širší agendou vztahů Ruska a EU a východní dimenze sousedské politiky EU. Následující část tedy bude věnována nejprve přiblížení (chronologicky) důležitých událostí, které více či méně souvisely nejen s česko-ruskými vztahy, ale také s širší agendou českého předsednictví v Radě EU, a až následně důležitým tématům bilaterálních vztahů, z nichž se většina objevovala v rámci této agendy i v předcházejícím roce a v průběhu roku 2009 prodělávala zajímavý vývoj.

Jednu z prvních zatěžkávacích zkoušek předsednické periody pro českou diplomacii představoval spor mezi ruskou společností Gazprom a ukrajinskými odběrateli, který na počátku ledna 2009 vedl k přerušení dodávek plynu Ukrajině a k jejich citelnému snížení odběratelům v dalších evropských zemích.⁹ ČR jménem Evropské unie vyzvala k urychlenému obnovení ruských dodávek plynu již 2. ledna, o den později v Praze jednali o situaci zástupci ruských dodavatelů. Mise českého předsednictví pak spolu se zástupci Evropské komise vedla jednání se zástupci Gazpromu v Berlíně. Když ukrajinská společnost Naftohaz ohlásila, že Rusko přerušilo veškeré dodávky plynu do Evropy ukrajinskou cestou, české předsednictví iniciovalo schůzku zástupců Gazpromu a Naftohazu přímo v Bruselu. Zástupci obou stran se však nejprve nečekaně sešli v Moskvě.¹⁰ Po neúspěchu bruselských jednání ČR spolu s Evropskou komisí zahájila zprostředkovatelský dialog mezi oběma stranami, zahrnující kyvadlovou diplomacii premiéra Topolánka mezi Moskvou, Kyjevem a Bruslem, včetně schůzky s ruským premiérem Putinem, na níž Topolánek prosazoval návrh ustavení technické monitorovací mise.

Poté, co Topolánkova delegace přivezla z Kyjeva do Moskvy hotovou dohodu, se poněkud předčasně oslavoval rychlý úspěch české diplomacie, dokonce i premiér Pu-

tin tlumočil slova uznání bezprostředně po uzavření Topolánkovy mise mezi Kyjevem a Moskvou.¹¹ Smlouvu však odmítl podepsat prezident Medveděv kvůli tomu, že na Ukrajině došlo k ručnímu připsání odkazu na připojenou deklaraci, prohlašující, že na ukrajinské straně nedocházelo k nelegálnímu odběru plynu. Když Rusko po „zkušebním“ uvedení plynovodu do provozu dodávky opět zastavilo, Medveděv požadoval summit obou stran, který se nakonec uskutečnil 17.–18. ledna v Moskvě. Zúčastnil se jej také za české předsednictví ministr průmyslu M. Říman. Schůzka premiérů Putina a Tymošenkové nakonec přinesla technickou dohodu o podmínkách obchodování s plynem mezi ruskou a ukrajinskou stranou pro nadcházející sezonu a otevřela cestu pro podpis dalších dohod, jež měly zajistit obnovení dodávek plynu „ukrajinskou cestou“ dále do Evropy.¹²

Kauza „plynové krize“ byla interpretována jako politický spor, v němž se explicitně promítá ruská „energetická diplomacie“. Ať již ve vztahu k Ukrajině a k emancipačním snahám jejího vedení v zahraniční politice, či vůči EU. Prezident Klaus, který s tímto výkladem nesouhlasil, se do řešení krize zapojoval nepřímo, např. prostřednictvím telefonických rozhovorů s ukrajinským prezidentem Juščenkem či schůzky s ruským velvyslancem. I po obnovení dodávek ruského plynu zůstala energetika stěžejním tématem vztahů Ruska a EU během českého předsednictví. To ostatně označilo témata energetické bezpečnosti a také východní dimenze vnější politiky EU za své priority.

Důležitým momentem byl proto zahajovací summit projektu Východního partnerství a summit EU–Rusko v Chabarovsku. První z nich se uskutečnil v Praze 7. 5. 2009. S angažmá Ruska v projektu zesílené spolupráce se šesti státy východní dimenze Evropské sousedské politiky se nepočítalo. Na rozdíl od předcházejících projektů posíleného partnerství EU se státy postsovětského prostoru (Evropská sousedská politika, Černomořská synergie) ruská oficiální místa v tomto případě vyjádřila znepokojení. Ruský ministr zahraničních věcí Lavrov při své březnové návštěvě Bruselu poukázal na to, že Rusko bývá Západem často obviňováno z udržování sfér vlivu, a ptal se v té souvislosti, čím má být pro Brusel právě Východní partnerství.¹³ Ruský list *Kommer-sant* v den konání summitu otiskl článek, v němž nazval vznikající Východní partnerství „Společenstvím závislých států“. Pražský summit podle něho vytvářel např. nevídaný precedens vedení rozhovorů o tzv. zamrzlých konfliktech v postsovětském prostoru za prostředkování EU a bez účasti Moskvy.¹⁴

Poslední diplomatickou událostí České republiky coby předsednické země EU byl summit EU–Rusko 21.–22. 5. 2009 v Chabarovsku. Na summitu zastupoval ČR kromě předsedy EK Barrosa a Vysokého představitele pro otázky SZBP Solany prezident Klaus, zúčastnil se ho také nový ministr zahraničních věcí Kohout. Komentáře Klausových výroků o Rusku, EU i politice odcházející vlády v českých médiích téměř zastínily obsah summitu samého, jehož hlavním tématem měly být bezpečnostní otázky v kontextu zveřejněné ruské strategie národní bezpečnosti.¹⁵

Ruská strana vyjádřila zájem o posílení bezpečnostní dimenze vztahů EU–Rusko prostřednictvím společného řešení krizí v Evropě. Na summitu státníci hovořili také o projektu protiraketové obrany a český prezident Klaus na něm dohodl svoji podzimní návštěvu Ruska. Hovořilo se i o ruských návrzích v energetické oblasti. Prezident Medveděv během summitu varoval před opakováním „plynové krize“, pokud

Ukrajina nebude schopna dostát závazkům, a vyzval Brusel ke sdílení odpovědnosti za dodávky ruského plynu do Evropy. Důležitým tématem vztahů mezi EU a Ruskem je vízový styk, o jehož odstranění ruská strana dlouhodobě usiluje. Na pořadu dne naopak nebyl někdejší plán vybudování zóny volného obchodu mezi EU a Ruskem, spornou otázkou se stal také vstup do WTO, o nějž ruská strana ztrácí zájem. Podle slov prezidenta Klause summit přispěl ke sblížení vztahů EU a Ruska, pošramocených předcházejícími událostmi, na druhé straně evropská média zaznamenala převahu témat spíše rozdělovajících nežli sblíživých obě strany.¹⁶

Kromě těchto událostí, které se odehrály na nejvyšší úrovni vztahů mezi EU a Ruskou federací za českého předsednictví, je třeba zmínit také několik setkání ministrů v rámci Stálé rady partnerství (*Permanent Partnership Council*, PPC). Na setkání ministrů v oblasti energetiky (český ministr průmyslu a obchodu, ruský ministr pro energetiku a švédská ministryně obchodu za účasti evropského komisaře pro energetiku A. Piebalgse) byly projednávány otázky mechanismu včasného varování v oblasti energetické bezpečnosti a další fungování dohody o monitoringu dodávek ruského plynu přes ukrajinské území. V květnu se v Rusku uskutečnilo také zasedání Stálé rady partnerství pro oblast svobody, bezpečnosti a spravedlnosti, za českou stranu se jej účastnili ministři spravedlnosti a vnitra a jednalo se především o dohodách EU a Ruska o uvolňování vízového režimu, o boji s organizovaným zločinem, s kybernetickým zločinem a s pašováním drog a o spolupráci mezi příslušnými orgány na ruské straně a Europolem.¹⁷

Rok 2009 byl však bohatý i na dění v bilaterálních vztazích obou aktérů. V dubnu 2009 vláda jmenovala na post nového českého velvyslance v Moskvě dosavadního českého velvyslance v USA Petra Koláře, který měl v této funkci nahradit Miroslava Kostelku, pověřeného výkonem této funkce od roku 2005. Šlo o poměrně citlivou otázku, kterou MZV nechtělo pro média příliš komentovat do té doby, než noví velvyslanci (kromě nového zástupce ČR v Moskvě byla plánována také výměna českých velvyslanců v Izraeli a Velké Británii) obdrží agrément opravňující je k odjezdu do dané země.¹⁸ Média ještě před Kolářovým jmenováním spekovala o tom, že problematické bude získat souhlas prezidenta, jehož komplikované vztahy s Kolářem sahají ještě do devadesátých let a do doby rozpadu Klausovy koaliční vlády díky zveřejnění problémů sponzoringu ODS. Nakonec se však proti tomuto jmenování zpočátku postavila především ČSSD.¹⁹

V politicko-bezpečnostních vztazích přetrvávala některá důležitá témata roku předcházejícího, v první polovině roku 2009 ještě i téma projektu protiraketové obrany. Náměstek ruského ministra zahraničních věcí Sergej Rjabov v dubnovém rozhovoru pro agenturu Interfax potvrdil, že Rusko je připraveno odpovědět na rozmístění prvků amerického protiraketového systému ve střední Evropě rozmístěním svých raketových komplexů Iskander v Kaliningradské oblasti. Už tehdy bylo přítom toto neústupně znějící vyjádření ovlivněno signály ze strany amerického prezidenta Obamy, že USA by byly se projektu se vzdát výměnou za ruské působení na Írán, aby upustil od svého jaderného programu.

Na přelomu června a července 2009 vzbudila pozornost českých médií neplánovaná soukromá schůzka předsedy ČSSD Paroubka s ruským premiérem Putinem

a náměstkem ministra zahraničních věcí Grigorijem Karasinem. *Hospodářské noviny* vzápětí přinesly informaci, že předseda ČSSD slíbil při jednání s ruskou stranou, že v chystaných předčasných volbách učiní z negativního postoje k projektu radarové základny jedno ze stěžejních témat kampaně své strany, což dementoval vedoucí sekce PR a marketingu ČSSD Petr Dimun.²⁰

Do jiného světla tuto otázku, která byla vždy závislá především na vývoji amerických bezpečnostních zájmů ve světě, postavily proměna postojů k ní ze strany USA pod vedením prezidenta Obamy a změna rétoriky USA vůči Rusku. Také nová Fischerova vláda byla v této otázce mnohem zdrženlivější než předcházející vláda Topolánková, která pojímala vybudování protiraketového štítu a český podíl na něm jako jednu ze svých zahraničněpolitických priorit. Zrušení projektu během září pozitivně komentovala řada vysokých ruských představitelů, včetně prezidenta Medveděva²¹ a premiéra Putina.²² Ruský velvyslanec při NATO Dmitrij Rogozin reagoval oznámením, že ruská strana pozastaví nebo zcela zruší plánované rozmístění raket Iskander v Kaliningradské oblasti. Ruský tisk naopak komentoval americké rozhodnutí jako událost, která nevyžaduje na ruské straně žádné přehnané ústupky.²³

Vlivem událostí první poloviny roku 2009 (nová strategická jednání USA–Rusko a obnovená jednání NATO–Rusko nejen o této otázce) se problém protiraketové obrany dostával do poněkud druhořadé pozice.²⁴ Otázkou, v níž se ruské a české postoje rozcházejí v roce 2008, byl i rusko-gruzínský konflikt v srpnu 2008. V roce 2009 tento problém rozvířil vztahy mezi ČR a Ruskem v souvislosti s projektem Východního partnerství, když ruský velvyslanec při EU vyjádřil nesouhlas s výroky ministra zahraničních věcí K. Schwarzenberga o tom, že Bělorusko nebude pozváno na pražský summit, pokud uzná nezávislost Abcházie a jižní Osetie.²⁵ Za otázku, na níž se neshodnou Rusko a ČR, jež sdílí společný postoj EU, označoval status obou sporných území také ministr J. Kohout.²⁶

Z česko-ruských politických vztahů v průběhu roku 2009 sporná témata – stejně jako určitý chlad a nedůvěra – nezmizela ani navzdory vstřícnější rétorice nové vlády. V srpnu 2009 česká strana na základě podezření z napojení na ruské tajné služby a ze snah o získání citlivých informací, týkajících se českého hospodářství, především energetiky, vyhostila zástupce vojenského přidělence při ruském velvyslanectví v Praze a dalšímu z diplomatů nedoporučila návrat z dovolené. Ani jedna ze stran neměla zájem o průnik těchto informací na veřejnost, reciproční vyhoštění dvou českých diplomatů z ruské strany ovšem tuto událost potvrdilo. Následně se začaly objevovat informace, že podezření české strany, založené na vojenském zpravodajství, ve skutečnosti směřovalo vůči více osobám, které nemohly být všechny vyhoštěny právě z obav z reciprocity. K. Schwarzenberg jako bývalý ministr zahraničních věcí potvrdil, že o vyhoštění bylo rozhodnuto již na jaře 2009, z diplomatických důvodů se však čekalo až na konec českého předsednictví.²⁷ Použití takto silného diplomatického nástroje představovalo další doklad, že narůstající ruský zájem o ekonomickou oblast vztahů není jen odrazem vítaného trendu, ale může být hodnocen i jako bezpečnostní riziko.

Smluvní vztahy mezi ČR a Ruskem, především na úrovni podpisu obchodních kontraktů, naopak oživila moskevská návštěva prezidenta Klause 14. října. Podepsáno

bylo několik obchodních dohod, týkajících se např. kontraktu skupiny ALTA Brno s hutním komplexem v Magnitogorsku, stavby obchodního centra v Rjazani firmou PSJ, farmaceutického závodu v blízkosti Petrohradu a zapojení vojenského podniku LOM do modernizace a oprav ruských vrtulníků Mi, které tvoří součást výzbroje armád NATO. Návštěva byla na rozdíl od předchozích prezidentových cest do Ruska pouze jednodenní, český prezident přesto v jejím rámci jednal se svým protějškem Medveděvem déle, než bylo původně plánováno, uspořádal tiskovou konferenci a vystoupil na půdě Moskevské státní univerzity, kde představil svoji knihu *Modrá, nikoli zelená planeta*. Ruský tisk hodnotil návštěvu jako známku zlepšování česko-ruských vztahů po odvolání protiraketového projektu. Prezident Medveděv na tiskové konferenci následující po schůzce s prezidentem Klausem odmítl zprávy o aktivitách ruských tajných služeb na území ČR coby konspirační teorie, vznikající z dlouhé chvíle. Český prezident zase nepřímou pozitivně kvitoval zájem ruských společností o investice v ČR.²⁸

Rok 2009 byl v porovnání s rokem 2008 na první pohled méně bohatý na tisková prohlášení Ministerstva zahraničních věcí ČR adresovaných přímo událostem v Rusku či komentujícími dění, do něž bylo Rusko přímo zapojeno. Zmínit je třeba především prohlášení ze 17. 7. 2009 vyjadřující za české MZV hluboké znepokojení nad vraždou známé aktivistky ruské lidskoprávní organizace Memorial Natalje Estěmirovové. Prohlášení připomínalo, že jde již o několikátý dokonatý útok proti zástupcům žurnalistiky a boje za lidská práva v současném Rusku.²⁹

V lidskoprávní dimenzi byla ČR vůči Rusku aktivní i na jiných platformách. Ruské straně byla během českého předsednictví předána Trojkou výzva k ratifikaci opčního protokolu k Úmluvě OSN proti mučení. České předsednictví se podílelo také na zahájení monitoringu soudních procesů s lidskoprávní dimenzí, v jejichž rámci EU vyslala pozorovatele např. ke sledování soudních jednání s obviněnými z účasti na vraždě Anny Politkovské.³⁰ Monitorován byl i nový proces s někdejšími představiteli Jukosu Michaiilem Chodorkovským a Platonem Lebeděvem a soudní řízení s Jurijem Samodurovem, ředitelem Muzea a společenského centra Andreje Sacharova.³¹ České předsednictví dále iniciovalo vydání oficiálního prohlášení EU k zastřelení právníka Stanislava Markelova a novinářky Anastasie Baburové.³²

Důležitou oblastí jsou migrační trendy v souvislosti s vízovou a azylovou politikou. Během roku 2009 se projevil efekt nového zákona, upravujícího podmínky udělení trvalého pobytu, které jsou spojeny mj. i s jazykovými požadavky. Vstup do schengenského prostoru se v ČR projevil nárůstem disproporce mezi počtem přijatých ruských žádostí o vízum a počtem osob, které na základě kladně vyřízené žádosti skutečně do ČR vycestovaly, což souviselo i s některými speciálními požadavky české strany pro udělování turistických víz. Česká strana se rozhodla také pro zavedení outsourcingu coby doplňkové služby pro podávání žádostí o víza u velvyslanectví. Tyto technické změny vyvolaly u některých ruských turistů, ale i u Asociace českých cestovních kanceláří a agentur stížnosti na dlouhé čekací lhůty pro udělování víz či prodražení celého procesu.³³ Citelný pokles žádostí o víza, který byl zaznamenán především v prvních měsících roku 2009 (až o 40 % oproti stejnému období roku 2008, kdy byl naopak nárůst počtu žádostí o víza do ČR z ruské strany mimořádný), byl

ovšem spojován především s projevy ekonomické krize a oslabením rublu vůči euru.³⁴

Hospodářské a obchodní vztahy

Ve slibně nastartovaných obchodních vztazích, jejichž kvalita v posledních letech kontrastovala s chladem v politické rovině, se odrazila světová ekonomická krize. V roce 2009 bylo též patrné, jak se v česko-ruských ekonomických vztazích prosazuje jejich strategický výklad a ostražitost před možným posilováním ruského vlivu. Příchod hospodářské krize signalizoval pokles dynamiky českého vývozu již v posledním čtvrtletí roku 2008 (pokles dovozu, vývozu i celkového obratu). Za prvních sedm měsíců roku 2009 český vývoz do Ruska poklesl o 38,1 %, dovoz do ČR o téměř 45 % a celkový obrat o téměř 43 %. V období leden–říjen 2008 dosahoval objem českého dovozu do Ruska cca 57 mld. Kč, v období leden–říjen 2009 to bylo již jen necelých 39 mld. Kč. Ruský dovoz do ČR se ve sledovaném období roku 2008 nacházel pod 131 mld. Kč, ale ve stejném období roku 2009 již jen stěží přesahoval 84 mld. Kč. Celkový obrat meziročně poklesl z cca 187 mld. Kč na 121 mld. Kč v prvních deseti měsících roku 2009. Na těchto údajích se odrazil pochopitelně i pokles cen energetických surovin, které nadále tvoří stěžejní podíl na ruském exportu do ČR (více než 80 % ruského vývozu do ČR).³⁵

Celková bilance vzájemného obchodu proto nadále zůstává pasivní. Propad znamenalo navzdory vládním opatřením pro dotaci nákupů i jedno z nejdůležitějších odvětví pro český vývoz do Ruska, a to automobilový trh.³⁶

Je však třeba zdůraznit, že v předchozím roce, tedy v roce 2008, dosáhl objem obchodní výměny mezi Ruskem a ČR svého maxima, pokles byl tedy vzhledem k hospodářské krizi, která zamíchala cenami energetických surovin, očekávatelný. Značný podíl měl totiž na rekordních číslech z roku 2008 nejen růst českého exportu do Ruska, ale také nárůst cen energetických surovin předcházející krizovému období. V roce 2008 se Rusko mezi klíčovými obchodními partnery ČR posunulo z hlediska obchodního obratu z 10. na 7. místo, během prvních deseti měsíců roku 2009 však meziroční pokles způsobil opět posun až na místo jedenácté..

Velkým otazníkem bylo také, jak se krize projeví na ruském turismu. Ještě podle údajů z první poloviny roku 2009 představovala ČR pro ruské turisty třináctou nejoblíbenější destinaci, přesto byl očekáván propad až 20 % po předchozím období boomu.³⁷

V roce 2009 nadále pokračovaly aktivity k povzbuzení hospodářské spolupráce. Významným krokem, který dokumentuje důležitost Ruska jako obchodního partnera, je zveřejnění Akčního plánu pro Rusko a dokumentu, informujícího o perspektivních oborech pro vývoz do Ruské federace, které vypracovalo MPO. Důležitou událostí bylo také páté zasedání mezivládní česko-ruské komise pro hospodářskou, průmyslovou a vědeckotechnickou spolupráci, předmětem jednání byla především energetika, konkrétně spolupráce v jaderné energetice, ropném a plynárenském průmyslu.

V dubnu 2009 byla v Praze slavnostně otevřena Evropsko-ruská banka, a.s., která je dceřinou společností První česko-ruské banky, s.r.o. (PČRB). PČRB je zároveň dosud jediná ruská banka, která získala licenci pro provozování finančních aktivit na

území EU.³⁸ V první polovině roku 2009 se v Rusku podařilo finanční skupině PPF Petra Kellnera prostřednictvím společného podniku s ruským miliardářem Igorem Jakovlevem ovládnout ruskou maloobchodní síť s elektronikou Eldorado. V Rusku úspěšně působí i Kellnerova společnost Home Credit.³⁹

Je ovšem užitečné připomenout i některé důležité kauzy, týkající se zamýšlených ruských investičních akcí v ČR. V roce 2009 bylo uzavřeno memorandum o porozumění mezi ruskou plynárenskou společností Transněft' a českou společností MERO. Ruská strana vyjádřila zájem o vytvoření společného podniku, který by mohl ve výsledku vyřadit zprostředkovatelské společnosti a snad i zlevnit ropu, proudící do ČR ropovodem Družba. Ale existovaly i opatrnější názory, velvyslanec pro energetickou bezpečnost Bartuška např. v době jednání obou firem na počátku roku myšlenku společného podniku odmítal jako předčasnou. Média v této souvislosti upozorňovala na skutečnost, že MERO je výhradním dovozcem ropy do ČR, stejně jako zajišťovatelem skladování nouzových zásob ropy.⁴⁰ Jižní větev ropovodu Družba, která přepravuje ropu do ČR, SR a Maďarska, přitom po výpadku v roce 2008 zažila další krátké přerušení v říjnu 2009.

Rusko vyjádřilo v průběhu roku 2009 zájem o zesílení spolupráce také v oblasti energetiky jaderné. Již během jednání Mezivládní komise pro hospodářskou, průmyslovou a vědeckotechnickou spolupráci dali ruští zástupci najevo zájem společnosti Tvel o výstavbu jejího prvního zahraničního závodu na výrobu palivových článků právě na území ČR. Tvel, který je primárním dodavatelem paliva do jaderné elektrárny Dukovany, se od roku 2010 má stát na deset let výhradním dodavatelem paliva pro obě české jaderné elektrárny.⁴¹ Tvel patří do státního holdingu Rosatom, jehož součástí je i společnost Atomstrojexport, která se v konsorciu s českými firmami přihlásila do soutěže o kontrakt na dostavbu nových bloků JE Temelín.

Vzhledem k podílu českého státu ve společnosti ČEZ bude zřejmě hrát klíčovou roli v tomto rozhodování i vláda.⁴² Výsledek tedy může být ovlivněn výsledkem parlamentních voleb v ČR. ČSSD se primárně posílení vlivu ruských investorů neobává, v případě ODS lze naopak najít jak jednoznačné odpůrce, tak ty, kdo se přiklánějí k pohledu na Rusko jako na standardní zemi a na tuto otázku jako na ryze obchodní záležitost. Za přidělení zakázky ruskému zájemci lobbovali i představitelé některých českých firem.⁴³ Škoda JS, a.s., ZAO Atomstrojexport a firma AS OKB GIDRO-PRESS, zabývající se projektovými pracemi, utvořily česko-ruské sdružení, které v říjnu 2009 již předalo ČEZ projekt na dostavbu obou bloků JE Temelín.⁴⁴

Naopak precedens vládního rozhodnutí o vyřazení strategického ruského investora z velké zakázky se odehrál hned na počátku roku 2009 v případě privatizace Českých aerolinií. Společnost Aeroflot, v níž vlastní 51 % podíl ruský stát, byla z tendru vyřazena bez udání důvodů, což bylo v tomto případě možné. Jako primární důvod však byla citována bezpečnostní rizika.⁴⁵ Poté, co byla možná rizika této privatizace projednána také ve Výboru pro bezpečnost Poslanecké sněmovny PČR, bylo v dubnu vydáno rozhodnutí o vyřazení Aeroflotu z výběrového řízení. „Ve hře“ tak nakonec zůstaly pouze konsorcium firem Unimex a Travel Service a letecká společnost Air France-KLM, nakonec však byla celá privatizace ČSA zrušena.

RUSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Klíčovým aktérem v česko-ruských politických vztazích v roce 2009 zůstávala i nadále vláda, byť její pozici značně oslabil pád Topolánkova kabinetu. Nová Fischerova vláda se však v existujících podmínkách dokázala poměrně rychle zorientovat, k čemuž přispěla i zachovaná kontinuita v některých aktivitách MZV, a zejména MPO. Význam tohoto resortu ve srovnání s předchozími lety narůstal přímo úměrně nárůstu role ekonomiky v česko-ruských vztazích. MPO v roce 2009 přicházelo s vlastními aktivitami (Akční plán pro Rusko) a byla znát kontinuita v rétorice při popisování významu Ruska jako obchodního partnera pro ČR. Odrazilo se to i při srpnovém 5. zasedání Mezivládní komise pro hospodářskou, průmyslovou a vědeckotechnickou spolupráci, které bylo zaměřeno především na oblast energetiky a strojírenství. V souvislosti s kyvadlovými jednáními v dobách plynové krize vzrostla viditelnost aktivit tehdejšího premiéra Topolánka, byť vůči svému ruskému protějšku vystupoval v té době především jako předseda Evropské rady. V souvislosti s tím, jak narůstala důležitost „energetického tématu“, si i média začala více všimát některých apolitických aktérů v pozadí těchto jednání, jakým byl např. zvláštní vyslanec ČR pro energetickou bezpečnost V. Bartuška.

V oblasti česko-ruských vztahů v roce 2009 rozhodně nelze opominout ani roli prezidenta Klause, který oproti roku 2008 vystupoval více do popředí. Do výčtu aktérů lze zahrnout i obě komory Parlamentu ČR. Kromě případů, kdy odpovědné výbory zasahovaly do důležitých kauz typu tendru na privatizaci ČSA či jejich zástupci hostili delegace ruských regionů, je třeba zmínit dubnovou návštěvu delegace Poslanecké sněmovny PČR v Moskvě a v Petrohradu. 1.–3. 12. 2009 navštívila Petrohrad delegace pěti senátorů Výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu Senátu PČR.

Tradičně důležitým aktérem je Komora pro hospodářské styky s SNS, která se v roce 2009 snažila být aktivní i v podpoře regionální dimenze ekonomických vztahů. Ve spolupráci s českým velvyslanectvím v Moskvě nabídla podnikatelskou misi do Omska a Tjumeňské oblasti. Opomenout nelze ani další zástupce českých podnikatelských subjektů, jako je Hospodářská komora ČR či Svaz průmyslu a dopravy, a ani individuální firmy, které zakládají společné podniky a skupiny s podniky ruskými, což se může ukázat jako rozhodující i v případě velkých ruských investičních záměrů.

České centrum – Český dům Moskva (spojeny v jednu instituci) a Velvyslanectví ČR v Moskvě se v průběhu roku 2009 věnovaly nejen kulturním a dalším propagačním aktivitám⁴⁶ České republiky v Moskvě a na území Ruské federace, ale zajišťovaly např. i mimořádnou lednovou návštěvu delegace premiéra Topolánka a ministra průmyslu a obchodu Řimana týkající se jednání stran sporu o plyn. Při Českém domě v Moskvě působí např. Podnikatelský klub ČR Moskva, pravidelně se konají rozmanité akce, které odrážejí roli Českého domu také coby zázemí českého businessu na území hlavního města Ruska. V době předsednictví v Radě EU byla Česká centra včetně moskevského zapojena i do některých mimořádných akcí (např. projekt České hvězdy v Moskvě, prezentovaný v červnu 2009). Český dům Moskva se

podíli také na některých akcích pořádaných na území ČR, v listopadu 2009 to bylo např. diskusní fórum na téma Aktuální podmínky pro české podnikatele v Ruské federaci. Za významnou kulturní událost roku 2009 s českou účastí je možné považovat i skutečnost, že ČR byla vyhlášena hlavní účastnickou zemí na 11. Moskevském mezinárodním knižním veletrhu, který se uskutečnil v prosinci 2009.

ČESKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA VŮČI RUSKU VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

V první polovině roku se média věnovala otázkám česko-ruských vztahů v kontextu předsednictví ČR v Radě EU, takže na počátku roku hrála z pochopitelných důvodů hlavní roli energetika. Kauza rusko-ukrajinského „plynového sporu“ byla v českých médiích přímo či nepřímo interpretována jako spíše politický spor. Nuancím komplikovaného pozadí se věnovaly specializovanější deníky (*Hospodářské noviny*) a týdeníky (*Ekonom*, *Týden*, *Euro*), média se širší čtenářskou či diváckou obcí se věnovala především roli českého předsednictví a Topolánkovy vlády v celé věci.

V době jarních a letních měsíců se ještě periodicky objevovala reflexe amerického systému protiraketové obrany. Celkově ovšem ve veřejném prostoru došlo ke zklidnění a už v první polovině roku 2009 byla znát koncentrace na jiná témata. Mimo jiné proto, že česká vláda musela hovořit nejen za sebe, ale i za celou EU, což ji nutilo k obezřetnosti a „vážení“ slov. Nástup úřednické vlády v květnu 2009 potom posunul diskurz do spíše neutrální polohy vzhledem k primárně apolitickému charakteru nové vlády.

Otázka „ruské hrozby“ však z mediální reflexe nevymizela. Často až „konspirační“ podoba mediálního diskurzu v roce 2009 je na české mediální scéně novinkou. V souvislosti s výměnou vlády bylo Rusko portrétovalo coby aktér schopný zasahovat i do vnitřního dění v ČR (viz některé spekulace, obklopující pád Topolánkovy vlády, které politikové dávali k dispozici médiím). Média si také všimla posílení role prezidenta Klause v česko-ruských vztazích po demisi Topolánkovy vlády (vedení summitu EU–Rusko, podzimní návštěva Moskvy) a spekulovala o souvislostech projevovaných sympatií vůči ruské straně s prezidentovým postojem k EU.

V průběhu roku 2009 v mediální reflexi bezpečnostní téma postupně vystřídala otázka ruských ekonomických zájmů v ČR. Vývoj ekonomických vztahů byl v posledních letech v kontrastu se vztahy politickými komentován jako bezproblémový a perspektivní, především po kauze Aeroflot–ČSA, ale po rusko-ukrajinském sporu o plyn byla v médiích více prezentována sporná stránka pronikání ruského kapitálu. Posun pozornosti médií na ekonomickou rovinu vzájemných vztahů a upozorňování na možná bezpečnostní rizika svědčí na jedné straně o skutečnosti, že „ruské zájmy v ČR“ jsou stále citlivým tématem, náchylným k politizaci. Na druhé straně tato otázka nepředstavovala ani v minulosti téma, kterým by se média obšírněji zabývala, a i v roce 2009 to bylo především předmětem zájmu deníků či týdeníků s méně širokou čtenářskou obcí. Chybí také výraznější názorová profilace klíčových politických sil v zemi na těchto tématech. V případě Aeroflotu se opozice s rozhodnutím tehdejší

vlády do značné míry ztotožnila, otázka energetických zakázek byla do konce roku 2009 spíše stranou veřejného zájmu. I informace o vývoji ruské ekonomiky pod vlivem krize přinášela média v průběhu roku 2009 jen velmi sporadicky, v souvislosti s poklesem ruského turismu či obchodní výměny mezi ČR a Ruskem.

Kauzy investičních projektů, které nesouvisejí s oblastí „tvrdé bezpečnosti“, většinou nepředstavují takový objekt zájmu široké veřejnosti, která zpozorní v případě krizové situace a přímého ohrožení např. energetických dodávek, méně již věnuje pozornost tomu, odkud zdroje či investice pocházejí. Nuance této problematiky se tak omezují spíše na užší okruh zainteresovaných odborníků.

ZÁVĚR

V roce 2009 se pod vlivem konkrétních událostí naplno projevily v česko-ruských vztazích některé tendence patrné již od druhé poloviny roku 2008: výraznější roli hraje energetika, její politická a strategická dimenze. V rámci předsednictví v Radě EU se ČR pokusila o aktivnější roli ve vztazích se státy na východ od EU. V médiích byla větší pozornost věnována ekonomickým vztahům České republiky a Ruské federace, včetně jejich strategického významu. S vývojem okolo projektu systému protiraketové obrany ustoupily částečně do pozadí otázky „tvrdé bezpečnosti“.

Zejména v první polovině roku měla otázka vývoje česko-ruských vztahů nadále potenciál rozdělovat českou vnitropolitickou scénu. Rétoriku však zmírňovala odpovědnost vlády ČR za předsednictví v Radě EU i oslabení kauzy „radaru“. Předčasně ukončení činnosti Topolánkovy vlády přineslo i zvýraznění role jiných aktérů politických a diplomatických vztahů ČR a Ruska (především prezidenta Klause).

Hospodářská krize se projevila poklesem dovozu i vývozu, slibně nastartovaný růst českého exportu do Ruska se tedy nemohl projevit výraznějším snížením deficitu obchodní bilance. Ekonomická situace se odráží i na turismu. Na druhé straně lze v roce 2009 zaznamenat individuální úspěchy českých podnikatelů na ruském trhu či další rozvoj obchodně smluvních vztahů, jejichž výsledkem by měly být nové projekty.

Oslabení nejkontroverznějšího bodu ve vzájemných vztazích by mohlo slibovat posun k větší pragmatizaci, a to i v perspektivě volební kampaně. Na druhé straně se do popředí dostává téma bezpečnostních souvislostí ekonomických vztahů. To je ovšem pro uchopení politickou a mediální debatou komplikovanější. Vzhledem k množství různých zájmů, které se zde manifestují, je toto téma pro širokovou veřejnost méně přehledné a méně komunikovatelné. Z hlediska role „ruského tématu“ ve veřejné i politické debatě tedy bude záležet i na tom, nakolik budou mít klíčové politické síly zájem na medializaci případných rozporů v této otázce.

Poznámky

- ¹ *Havel: Rusko svým odporem k radaru zkoušelo, zda se jej Češi bojí.* Česká tisková kancelář, 18. 9. 2009.
- ² *Klaus: Plynová krize je problém dvou zemí, ne Evropy.* Domaci.iHNed.cz, 7. 1. 2009. On-line: (domaci.ihned.cz/c1-32395580-klaus-plynova-krize-je-problem-dvou-zemi-ne-evropy).
- ³ Viz např. vystoupení v debatě na kalifornské konferenci na téma role bývalého amerického prezidenta Reagana při pádu komunismu. *Klaus: Rusko nelze srovnávat se SSSR, Medvědění není Brežněv.* Denik.cz, 7. 11. 2009. On-line: (www.denik.cz/ze_sveta/klaus-rusko-nelze-srovnavat-se-sssr-medvedev-neni.html).
- ⁴ *Zaorálek: Dopis Obamovi? Havel jako zhrzená milenka.* Týden.cz, 17. 7. 2009. On-line: (www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/zaoralek-dopis-obamovi-havel-jako-zhrzena-milenka_129730.html).
- ⁵ *Jiří Paroubek: Rusko je a bude strategickým partnerem USA, EU i NATO.* Česká strana sociálně demokratická, 21. 7. 2009. On-line: (www.cssd.cz/inews/nazory-a-komentare/rusko-je-a-bude-strategickym-partnerem-usa-eu-i-nato).
- ⁶ *ČSSD vyzvala vládu k zastavení privatizace ČSA.* iHNed.cz, 26. 1. 2009. On-line: (domaci.ihned.cz/c1-33402180-cssd-vyzvala-vladu-k-zastaveni-privatizace-csa).
- ⁷ *Výhoštění ruských diplomatů bylo nevyhnutelné, říká Schwarzenberg.* Právo 19. 8. 2009. On-line: (www.novinky.cz/domaci/176814-vyhosteni-ruskych-diplomatu-bylo-nevyhnutelne-rika-schwarzenberg.html).
- ⁸ *Být teď ministrem je jako jízda na horské dráze.* Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 18. 5. 2009. On-line: (www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/clanky_a_projevy_ministra_kohouta_2009/x2009_05_18_byt_ted_ministrem_je_jako_jizda_na_horske_draze.html).
- ⁹ *Barroso: EU taken hostage to Russia-Ukraine gas dispute.* Europolitics, No. 3667, 8. 1. 2009.
- ¹⁰ Tamtéž.
- ¹¹ *Topolánek uspěl, dohodu o plynu podepsala i Ukrajina.* Aktualne.cz, 11. 1. 2009. On-line: (aktualne.centrum.cz/zahranici/evropska-unie/clanek.phtml?id=626626).
- ¹² *EU cautiously welcomes Russia-Ukraine gas deal.* Europolitics, No. 3675, 20. 1. 2009.
- ¹³ *Sergey Lavrov criticized the EU's planned Eastern Partnership.* EU–Russia Centre, 23. 3. 2009. On-line: (www.eu-russiacentre.org/news/sergey-lavrov-criticized-eus-planned-eastern-partnership.html).
- ¹⁴ *Kommersant: Východní partnerství je Společenství závislých států.* České noviny, 7. 5. 2009. On-line: (www.ceskenoviny.cz/zpravy/kommersant-vychodni-partnerstvi-je-spolecenstvi-zavislych-statu/375670).
- ¹⁵ *Summit EU–Rusko se zaměří na „tvrdou bezpečnost“.* Euractiv, 14. 5. 2009. On-line: (www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/clanek/summit-eu-rusko-se-zameri-na-tvrdou-bezpecnost-005999).
- ¹⁶ *EU–Russia summit ends with prickly exchange over energy.* Euobserver.com, 23. 5. 2009. On-line: (euobserver.com/9/28173).
- ¹⁷ *On 14–15 of May in 2009 Russia, the 10th Permanent Partnership Council Meeting Russia–EU on the space, freedom, safety and justice took place in „Fish Village“.* 14. 5. 2009. On-line: (www.pfcompany.ru/en/news/company/468.php).
- ¹⁸ *Velká rošáda velvyslanců: Kolář míří z USA do Moskvy.* Týden.cz, 23. 4. 2009. On-line: (www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/velka-rosada-velvyslancu-kolar-miri-z-usa-do-moskvy_116156.html).
- ¹⁹ *Respekt: Velvyslancem v Moskvě se má stát Petr Kolář.* iDnes.cz, 24. 1. 2010. On-line: (zpravy.idnes.cz/respekt-velvyslancem-v-moskve-se-ma-stat-petr-kolar-fh6-/domaci.asp?c=A100124_191816_domaci_js).

- ²⁰ *Paroubek slíbil Rusům boj proti radaru. Podle ČSSD je to lež.* Domaci.iHNed.cz, 10. 7. 2009. On-line: (domaci.ihned.cz/c1-37745980-paroubek-slibil-rusum-boj-proti-radaru-podle-cssd-je-to-lez).
- ²¹ *Ruský prezident ocenil zrušení plánů na protiraketový štít.* Česká tisková kancelář, 17. 9. 2009.
- ²² *Putin: Rozhodnutí USA zrušit štít je správné a odvážné.* Česká tisková kancelář, 18. 9. 2009.
- ²³ *Ruský tisk nečeká ústupky Moskvy za zrušení amerického štítu.* Česká tisková kancelář, 21. 9. 2009.
- ²⁴ *Viz vyjádření velvyslance ČR při NATO Martina Povejšila pro ČTK. USA se prý protiraketové obrany nevzdají, hrozby stále existují.* Česká tisková kancelář, 11. 9. 2009.
- ²⁵ *Summit EU–Rusko se zaměří na „tvrdou bezpečnost“*, op. cit.
- ²⁶ *Být teď ministrem je jako jízda na horské dráze*, op. cit.
- ²⁷ *Velká špionážní hra.* Ministerstvo zahraničních věcí ČR. On-line: (www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/z_medii/velka_spionazni_hra.html).
- ²⁸ *Ruský prezident odmítl zprávy o aktivitách ruské rozvědky v ČR.* Česká tisková kancelář, 14. 10. 2009; *Ruský tisk: Klausova cesta svědčí o zlepšení vztahů „po radaru“.* Česká tisková kancelář, 15. 10. 2009.
- ²⁹ *Prohlášení Ministerstva zahraničních věcí ČR k vraždě Natalji Estěmirovové*, 17. 7. 2009. Online: (www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2009_07_17_prohlaseni_k_vrazde_natalji_estemirovove.html).
- ³⁰ *Moskva: Vražda novinářky Politkovské je opět u soudu. Otazníky zůstávají.* Zahraniční.iHNED.cz, 5. 8. 2009. On-line: (finweb.ihned.cz/c1-37986450-moskva-vrazda-novinarky-politkovske-je-opet-u-soudu-otazniky-zustavaji).
- ³¹ *Umělci žádají svobodu projevu v Rusku.* Amnesty International ČR, 23. 7. 2009. On-line: (www.amnesty.cz/zpravy/Umelci-zadaji-svobodu-projevu-v-Rusku/).
- ³² *Murder od lawyer shocks Russians.* BBC, 20. 1. 2009. On-line: (news.bbc.co.uk/2/hi/7839858.stm).
- ³³ *Kuchyňková, Petra (2009): Rusko v české zahraniční politice v roce 2008.* In: Kořán, M. a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2008: Analýza ÚMV.* Praha: Ústav mezinárodních vztahů; *Víza pro ruské občany.* ČT 24, 21. 1. 2010. On-line: (www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/z_medii/viza_pro_ruske_obcany.html); *Kohout odmítl kritiku nynějšího způsobu vydávání víz pro Rusy.* České noviny, 21. 1. 2010. On-line: (www.ceskenoviny.cz/zpravy/kohout-odmitl-kritiku-nynejsiho-zpusobu-vydavani-viz-pro-rusy/424004&id_seznam=304).
- ³⁴ *Krise zřejmě ukončí příliv ruských turistů do ČR.* iHNed.cz, 16. 3. 2009. On-line: (cestovani.ihned.cz/c1-35721420-krize-zrejme-ukonci-priliv-ruskych-turistu-do-cr).
- ³⁵ *Zahraniční obchod 1–12/2009.* Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. On-line: (www.mpo.cz/dokument66437.html).
- ³⁶ *Ruský trh s auty padl o 58 procent. Prodej škodovek o 35.* Ekonomika.iHNed.cz, 8. 6. 2009. On-line: (ekonomika.ihned.cz/c1-37383070-rusky-trh-s-auty-padl-o-58-procent-prodej-skodovek-o-35).
- ³⁷ *Machonin, J.: Na dovolenou vlakem do Prahy. Ruští turisté šetří.* Zahraniční.iHNed.cz, 26. 5. 2009. On-line: (zahranicni.ihned.cz/c1-37243200-na-dovolenou-vlakem-do-prahy-rusti-turiste-setri).
- ³⁸ *Первый Чешско-Российский Банк* (www.pchrb.ru/ru/); *Evropsko-ruská banka* (erbank.eu/ru/).
- ³⁹ *Kellner rozšiřuje impérium v Rusku. Za 6 miliard ovládne řetězec Eldorado.* Ekonomika.iHNed.cz, 27. 4. 2009. On-line: (ekonomika.ihned.cz/c1-36879330-kellner-rozsiruje-imperium-v-rusku-za-6-miliard-ovladne-retezec-eldorado).
- ⁴⁰ *Gallistl, A.: Ruský Transněfť chce společný podnik s Mero.* Týden, 8. 2. 2009. On-line: (www.tyden.cz/rubriky/byznys/cesko/rusky-transneft-chce-spolecny-podnik-s-mero_104471.html); *Adámková, A.–Hanzlová, J.: Česká společnost Mero usiluje o propojení evropských ropovodů.* Český rozhlas, 20. 5. 2009. On-line: (www.rozhlas.cz/evropskaunie/zpravodajstvi/_zprava/584205); *Kristen, V.–Čarek, M.: Transněfť pozastavuje export ropy do ČR, SR a Maďarska kvůli výpadku proudu.* Mediafax.cz, 14. 10. 2009. On-line: (www.mediafax.cz/ekonomika/2942190-Transneft-pozastavuje-export-ropy-do-CR-SR-a-do-Madarska-kvuli-vypadku-proudu); *Výsledky 5. setkání česko-ruské mezivládní komise.* On-line: (www.businessinfo.cz/cz/clanek/rusko/rusko-ekonomicke-vztahy-cr-vyvoz/1000580/54637/).

- ⁴¹ *Viz Fialková, M.–Pravec, J.–Hruška, B.: Temelín pod ruskou taktovkou.* Ekonom. iHNed.cz, 5. 11. 2009. On-line: (ekonom.ihned.cz/c1-38944260-temelin-pod-ruskou-taktovkou).
- ⁴² *Tamtéž.*
- ⁴³ *V Moskvě se této schůzky zúčastnil i předseda KSČM Vojtěch Filip.* Viz tamtéž.
- ⁴⁴ *Prohlášení pro tisk česko-ruského sdružení Škoda JS a ZAO „Atomstrojexport“ a AS OKB „GIDROPRESS“.* Škoda JS, a.s., 30. 10. 2009. On-line: (www.skoda-js.cz/cs/aktuality/aktualni-sdeleni/43-prohlaseni-pro-tisk-cesko-ruskeho-sdruzeni-skoda-js-as-zao-atomstrojexport-a-oao-okb-gidropress.shtml).
- ⁴⁵ *Kommersant: Aeroflot označen v Česku za bezpečnostní hrozbu.* Finanční noviny.cz, 17. 4. 2009: On-line: (www.finance.cz/zpravy/finance/216893-kommersant-aeroflot-oznaceni-v-cesku-za-bezpecnostni-hrozbu/?id_tovar_2841=4117&t=1251243105).
- ⁴⁶ *České centrum – Český dům Moskva.* On-line: (www.czechcentres.cz/ceskydum/stranka.asp?ID=3354&menu=3101).